

Postanowienie z dnia 21 lutego 2001 r.

II UKN 230/00

W sprawie dotyczącej wliczenia dochodów pracownika z tytułu realizacji filmu do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne (§ 7 ust. 2 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego, jednolity tekst: Dz.U. z 1993 r. Nr 68, poz. 330 ze zm.) kasacja jest niedopuszczalna (art. 393 pkt 5 KPC).

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar, Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca), Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 21 lutego 2001 r. sprawy z wniosku „A.-P.” Spółki z o.o. w Ł. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w Ł. o składki na ubezpieczenie społeczne, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 24 listopada 1999 r. [...]

p o s t a n o w i ł:

o d d a l i ć kasację od zawartego w podpunkcie 3 zaskarżonego wyroku orzeczenia odrzucającego apelację wnioskodawcy,
o d r z u c i ć kasację w pozostałej części.

U z a s a d n i e n i e

Decyzjami z 29 marca 1996 r. i 1 kwietnia 1996 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w Ł. zobowiązał „A.-P.” Spółkę z o.o. w Ł. do odprowadzenia składek na ubezpieczenie społeczne od honorariów wypłaconych pracownikom własnym i obcym oraz wynagrodzeń osób wykonujących pracę na podstawie umów zlecenia. W kolejnej decyzji z dnia 28 maja 1997 r. została ustalona wysokość tych zobowią-

zań w kwocie 151.517, 87 zł z tytułu składek od honorariów pracowników i 3.702,42 zł z tytułu składek od dochodów osób wykonujących umowy zlecenia.

Po rozpoznaniu odwołania Spółki „A.-P.” od tych decyzji Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi wyrokiem z dnia 8 października 1998 r. [...] zmienił zaskarżone decyzje i ustalił, że „A.-P.” Spółka z o.o. nie ma obowiązku odprowadzenia składek na ubezpieczenie społeczne od honorariów wypłaconych własnym pracownikom i obcym za realizację audiowizualnych utworów w okresie od grudnia 1991 r. do listopada 1995 r. wykonywanych na podstawie umów zlecenia, agencyjnych i umów o dzieło. Sąd ustalił, że w okresie od grudnia 1991 r. do listopada 1995 r. Spółka „A.-P.” zrealizowała 20 reklamówek i okładek do kaset. Z twórcami reklamówek zawierała umowy o dzieło i umowy zlecenia, przy czym ponad 95% umów było umowami o dzieło. Umowy takie były zawierane z osobami, które były zatrudnione w pełnym wymiarze czasu pracy w innych zakładach, z osobami, które nie były nigdzie zatrudnione oraz z własnymi pracownikami. Przedmiotem zawieranych umów o dzieło było wykonywanie zdjęć filmowych, napisanie scenariuszy, aranżacje rysunkowe, komponowanie muzyki. Z opinii biegłego z zakresu kinematografii wynika, że utwory realizowane na podstawie tych umów nie są filmami w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 16 lipca 1987 r. o kinematografii (Dz.U. Nr 22, poz. 127), lecz są audiowizualną rejestracją sporządzoną na potrzeby reklamy. Zdaniem Sądu nie ma obowiązku opłacania składki na ubezpieczenie społeczne od dochodów z tytułu wykonywania umowy o dzieło, gdyż dochody te nie są wymienione w § 7 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego (jednolity tekst: Dz.U. z 1993 r. Nr 68, poz. 330 ze zm.). Honoraria nie mogą być także wliczane do podstawy wymiaru składek na podstawie § 7 ust. 2 pkt 3 tego rozporządzenia, gdyż przepis ten mówi o honorariach wypłaconych pracownikom własnym za realizację i opracowanie filmów w jednostkach do tego uprawnionych lub upoważnionych. Odnosi się on więc do honorariów związanych z realizacją i opracowaniami filmu, natomiast Spółka nie realizowała filmów w rozumieniu przepisów ustawy o kinematografii.

Apelację od tego wyroku wniosły obie strony. „A.-P.” Spółka z o.o. zaskarżyła wyrok w części, w jakiej Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał jej żądania o zwrot nadpłaconych składek wraz z odsetkami oraz w części dotyczącej orzeczenia o

kosztach postępowania. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w Ł. zaskarżył wyrok w całości i wniósł o jego zmianę i oddalenie odwołania.

Wyrokiem z dnia 24 listopada 1999 r. [...] Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że ustalił, iż „A.-P.” Spółka z o.o. w Ł. ma obowiązek opłacenia składek na ubezpieczenie społeczne od honorariów za realizację filmów wypłaconych pracownikom własnym i w tym zakresie odwołanie oddalił, a także oddalił apelację organu rentowego w pozostałej części, odrzucił apelację „A.-P.” Spółki w Ł. poza zażaleniem na orzeczenie o kosztach postępowania i zmienił to orzeczenie oraz orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego. Sąd Apelacyjny uznał za uzasadnioną apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych tylko w zakresie ustalenia braku obowiązku opłacania składek od honorariów wypłacanych pracownikom Spółki. Obowiązek taki wynika z treści § 7 ust. 2 pkt 3 rozporządzenia powołanego w uzasadnieniu wyroku Sądu pierwszej instancji, który ma zastosowanie do honorariów wypłacanych pracownikom za realizację i opracowanie filmów w jednostkach do tego uprawnionych i upoważnionych. Pojęcie filmu w rozumieniu tego przepisu nie musi odpowiadać ustawowej definicji filmu zawartej w ustawie o kinematografii. Przedmiotem działalności Spółki „A.-P.” określonym w akcie notarialnym jest dozwolona przepisami prawa produkcja, dystrybucja, rozpowszechnianie i powielanie wszelkich form audiowizualnych, działalność wydawnicza i poligraficzna, agencyjna i reklamowa. Spółka realizowała filmy w ramach upoważnienia do tego rodzaju działalności. Utwory filmowe - krótkie bajki i filmy reklamowe - nazywane są w odróżnieniu od filmów w rozumieniu ustawowym „audiowizualną rejestracją”. Jednak dla zastosowania powołanego przepisu nie ma znaczenia, czy otrzymujący honorarium twórca filmu uczestniczy w realizacji filmu w rozumieniu ustawowym czy realizuje utwór filmowy nie odpowiadający definicji filmu. Powołany przepis wprowadza obowiązek opłacania składki od dochodu nie stanowiącego wynagrodzenia za pracę, lecz będącego wynagrodzeniem twórcy za wykonanie dzieła podlegającego prawom autorskim. Honoraria wypłacane pracownikom Spółki odpowiadało wymogom tego przepisu, zatem odwołanie od decyzji wymierzającej składki od tych dochodów podlegało oddaleniu. W pozostałej części wyrok zmieniający decyzję organu rentowego jest prawidłowy, bowiem nie ma podstawy prawnej do opłacania składek na ubezpieczenie społeczne od honorariów wypłacanych innym osobom niż pracownicy. Apelacja Spółki „A.-P.” podlegała odrzuceniu na podstawie art. 370 KPC jako niedopuszczalna, bowiem została wniesiona od nieist-

niejącego orzeczenia. Żądanie zwrotu nadpłaconych składek nie było przedmiotem wyrokowania przez Sąd pierwszej instancji.

Wyrok ten w części zmieniającej wyrok Sądu pierwszej instancji i odrzucającej apelację Spółki „A.-P.” w Ł., a także dotyczącej orzeczenia o kosztach postępowania, zaskarżyła kasacją ta Spółka i wskazując jako podstawy kasacji naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie przepisów § 1 ust. 1 i 2, § 7 ust. 2 pkt 3, § 20, 21 i 22 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego, art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 16 lipca 1987 r. o kinematografii i art. 58 § 1 KC oraz naruszenie przepisów postępowania – art. 378 § 2, 98 § 3 i 108 § 1 KPC – wniosła o zmianę wyroku w części zaskarżonej i orzeczenie co do istoty sprawy oraz zasądzenie kosztów postępowania za obie instancje i kosztów postępowania kasacyjnego. Zarzut naruszenia przepisów postępowania odnosi się do odrzucenia apelacji Spółki i orzeczenia o kosztach postępowania. Zdaniem wnoszącego kasację zarówno Sąd pierwszej instancji jak i Sąd Apelacyjny powinien rozpoznać całość jego żądań, w tym żądanie zwrotu nadpłaconych składek w kwocie 145.513,81 zł. Wobec braku orzeczenia co do istoty sprawy Sąd Apelacyjny powinien zastosować przepis art. 378 § 2 KPC. Zarzut naruszenia prawa materialnego odnosi się do orzeczenia zmieniającego wyrok Sądu pierwszej instancji. Zdaniem wnoszącego kasację Sąd Apelacyjny dokonał w sposób niedopuszczalny rozszerzającej interpretacji przepisu § 7 ust. 2 pkt 3 powołanego przy określeniu podstaw kasacji rozporządzenia. Obowiązek wynikający z tego przepisu dotyczy wyłącznie honorariów za realizację filmów, a Sąd Apelacyjny sam stwierdził, że dzieła, za które Spółka wypłacała honoraria nie były filmami w rozumieniu ustawy o kinematografii.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja została wniesiona od trzech orzeczeń zawartych w zaskarżonym wyroku. Pierwszym z tych orzeczeń jest uwzględnienie w części apelacji strony przeciwnej i orzeczenie na niekorzyść strony wnoszącej kasację. Orzeczenie to jako rozstrzygające o żądaniach stron ma charakter sentencji wyroku w rozumieniu art. 325 KPC. Drugie orzeczenie jest postanowieniem odrzucającym apelację strony wnoszą-

cej obecnie kasację, a trzecie postanowieniem o kosztach postępowania. Dopuszczalność kasacji należy oceniać oddzielnie co do każdego z tych orzeczeń.

Wyrok w zakresie uwzględniającym apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych odnosi się do tej części zaskarżonej decyzji, która dotyczy wyłącznie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne. Wprawdzie przedmiotem decyzji było ustalenie składek na ubezpieczenie społeczne od dochodów, co do których było sporne to, czy osoby je osiągające podlegały jednemu z systemów ubezpieczenia społecznego, jednak w zakresie tego sporu odwołanie zostało uwzględnione, a decyzja prawomocnie zmieniona. Natomiast odwołanie w uwzględnieniu apelacji zostało oddalone co do obciążenia składkami dochodów osób, co do których nie ma sporu co do tego, że podlegały one ubezpieczeniu społecznemu pracowników. Spór dotyczy tego, czy dochody tych osób, nie będące wynagrodzeniem za pracę, wchodzi do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, czy też nie. Sporne jest więc to, czy dochody te mieszczą się w zawartym w § 7 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego wyczerpującym wyliczeniu dochodów przyjmowanych do podstawy wymiaru składek. Ten właśnie przepis § 7 ust. 2 pkt 3 był podstawą prawną rozstrzygnięcia, a w kasacji kwestionuje się jego wykładnię.

Przepis art. 393 pkt 5 KPC w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania zaskarżonego wyroku stanowił, że kasacja nie przysługuje między innymi w sprawach o określenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne. Sprawy dotyczące zastosowania § 7 powołanego rozporządzenia są sprawami o określenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne. Przepis ten w ust. 1 ma brzmienie: „podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne stanowi dochód pracownika”, a w dalszej części definiuje ten dochód oraz formułuje zasady wyłączenia oraz wliczania poszczególnych składników dochodu. Sprawa dotycząca wliczenia do podstawy wymiaru składek dochodów pracowników z tytułu realizacji filmów jest sprawą z zakresu objętego przepisem art. 393 pkt 5 KPC. Kasacja w tej sprawie jest niedopuszczalna i powinna zostać odrzucona przez Sąd drugiej instancji na podstawie art. 393⁵ KPC.

Na tej samej podstawie powinna zostać odrzucona kasacja od postanowienia orzekającego o kosztach postępowania, która jest także niedopuszczalna chociaż z

innych przyczyn. Zgodnie z art. 392 § 1 KPC kasacja przysługuje od wyroku sądu drugiej instancji i od postanowienia tego sądu kończącego postępowanie w sprawie. Orzeczenie o kosztach postępowania nie należy do kategorii postanowień kończących postępowanie w sprawie i nie może być zaskarżone kasacją.

Od postanowienia sądu drugiej instancji odrzucającego apelację jako postanowienia kończącego postępowanie w sprawie według stanu prawnego obowiązującego w dacie wydania zaskarżonego orzeczenia przysługiwała kasacja. Przedmiotem sporu w sprawie zakończonej tym orzeczeniem był zwrot nadpłaconych składek, nie była to zatem sprawa, w której kasacja jest z mocy art. 393 pkt 5 KPC wyłączona, a wartość przedmiotu zaskarżenia przekraczająca określoną w art. 393 pkt 1 kwotę pięciu tysięcy złotych przesądza o dopuszczalności kasacji. W tym zakresie kasacja podlega rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy.

Kasacja oparta na podstawie naruszenia art. 378 § 2 KPC jest nieuzasadniona. Przepis ten stanowi, że sąd drugiej instancji z urzędu uchyli wyrok, jeżeli sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy. Przepis ten nakazuje uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji niezależnie od zarzutów apelacji, jeżeli wyrok ten zawiera rozstrzygnięcie o żądaniach stron, lecz rozstrzygnięcie to zapadło bez rozpoznania istoty sprawy. Ma to miejsce na przykład w przypadku oddalenia powództwa z powodu uwzględnienia zarzutów „formalnych” (przedawnienia, braku legitymacji lub innych tego typu). W takim przypadku sąd drugiej instancji, uznając apelację za uzasadnioną nie może orzec merytorycznie, lecz musi wyrok uchylić i sprawę przekazać sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.

Inna jest natomiast sytuacja, gdy wyrok sądu pierwszej instancji nie zawiera w ogóle rozstrzygnięcia co do jednego lub kilku żądań strony - ani nie uwzględnia tego żądania, ani go nie oddala. W takim przypadku nie jest dopuszczalna apelacja od nieistniejącego orzeczenia. Jediną drogą do uzyskania orzeczenia i ewentualnego jego zaskarżenia jest żądanie uzupełnienia wyroku w trybie i terminie określonym w art. 351 § 1 KPC. Spółka wnosząca obecnie kasację usiłowała skorzystać z tego trybu, jednak jej wniosek o uzupełnienie wyroku został odrzucony postanowieniem Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 4 lutego 1999 r. jako spóźniony, a zażalenie Spółki na to postanowienie zostało oddalone postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 24 listopada 1999 r. Wobec treści prawomocnego postanowienia nie zostało uzyskane orzeczenie, które gdyby było dla strony niekorzystne, mogło być zaskarżo-

ne apelacją. Apelacja od nieistniejącego orzeczenia jest niedopuszczalna, zatem odrzucenie jej przez Sąd Apelacyjny było zgodne z art. 370 KPC.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹² oddalił kasację od postanowienia odrzucającego apelację i na podstawie art. 393⁸ § 1 KPC odrzucił kasację w pozostałej części.

=====